

Montessori pedagogija i načelo pripremljene okoline u ustanovama za rani i predškolski odgoj i obrazovanje

---

Bižić, Viktorija

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:550720>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-29**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
(ZAGREB)

DIPLOMSKI RAD

Ime i prezime pristupnika: Viktorija Bižić

TEMA DIPLOMSKOG RADA: MONTESSORI PEDAGOGIJA I
NAČELO PRIPREMLJENE OKOLINE U USTANOVAMA ZA
RANI I PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE

MENTOR: doc.dr.sc., VIŠNJA RAJIĆ

Zagreb, rujan 2020.

SADRŽAJ

SADRŽAJ	1
Sažetak	3
SUMMARY	4
1. UVOD	5
2. ODGOJ I OBRAZOVANJE DJECE PREDŠKOLSKE DOBI.....	6
3. MARIA MONTESSORI.....	8
4. DIJETE- DOSTOJANSTVENO BIĆE.....	10
4.1. Razvoj djeteta.....	11
4.2. Razvojne potrebe djeteta prema M. Montessori	12
4.3. Ljudske sklonosti	13
5. MONTESSORI PEDAGOGIJA	16
5.1. Načela Montessori pedagogije	16
5.1.1. Poštovanje djeteta.....	16
5.1.2. Osjetila i kretanje.....	17
5.1.3. Odgoj pokreta	18
5.1.4. Apsolutna koncentracija	19
5.1.5. Tišina	20
5.1.6. Slobodan izbor.....	21
5.1.7. Materijal	21
5.1.8. Uloga odgojitelja	22
5.1.9. Pomozi mi da to sam učinim	22
6. MONTESSORI NAČELO PRIPREMLJENE OKOLINE	23
6.1. Montessori prostor	23
6.2. Montessori pribor	25

6.2.1.	Montessori pribor u praksi.....	26
6.2.2.	Montessori područja i primjena materijala.....	27
6.2.3.	Pribor i vježbe Montessori materijala.....	30
6.3.	Montessori odgojitelj	35
7.	PRIPREMLJENA OKOLINA U REDOVNOM PROGRAMU ODGOJNO OBRAZOVNE USTANOVE.....	37
7.1.	Odgojitelj u odgojno obrazovnom procesu	39
8.	PRIMJENA NAČELA PRIPREMLJENE OKOLINE U REDOVNOM PROGRAMU RANOG I PREDŠKOLSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA.....	41
8.1.	Primjeri pripremljene okoline u redovnom programu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja	41
9.	ZAKLJUČAK	44
10.	LITERATURA.....	45
	Izjava o samostalnoj izradi rada.....	50

Sažetak

Maria Montessori prva je žena liječnik u Italiji. Svoju karijeru započinje kroz rad s djecom gdje uočava probleme u pedagoškom pristupu. Svojom reformskom pedagogijom mijenja cjelokupni pogled na dijete i temelji pedagogiju na razvojnim zakonima. Kroz rad ističe važnost neposrednog promatranja djece i uvažavanje te međusobno poštivanje kako bi se spoznali životni zakoni. Načinom odgoja želi dati čovjeku mogućnost da se razvije u slobodno biće što podrazumjeva neovisnost, slobodu i samostalnost. Jedino na taj način čovjek se može u potpunosti razviti te steći ljudsko dostojanstvo. M. Montessori dijete gleda kao dostojanstveno biće kojem treba pružiti slobodu i dati priliku za samostalnost i neovisnost. Smatra da se razvoj djeteta odvija kroz nekoliko stupnjeva te da svakom stupnju treba posvetiti veliku pažnju. Da bi odgoj bio potpun, važno je priznavanje i uvažavanje stupnjeva. Također, odgojitelj ne zna što je za dijete dobro stoga mu treba dati mogućnost slobodnog izbora kako bi ono samo moglo odlučiti s obzirom na svoje potrebe i interese. Montessori pedagogija smatra da je za razvoj djeteta neophodna indirektna priprema okoline. Uređenje sobe podrazumjeva prisutnost pribora s kojim se djeca upoznaju u ranijoj dobi, a mogu ih koristiti za učenje kasnije, kada to bude trebalo. Isto tako, soba mora odgovarati djeci po veličini i nuditi sve što je potrebno kako bi se zadovoljile dječje potrebe. Cilj i svrha ovog rada je obuhvatiti teorije, načela i pristupe u radu s djecom prema Montessori pedagogiji, a u središte stavlja načelo pripremljene okoline. Pripremljenom okolinom djecu se potiče na samostalnost i neovisnost kako bi, bez uplitanja odraslih, zadovoljila svoje potrebe.

KLJUČNE RIJEČI: Maria Montessori, Montessori pedagogija, načelo pripremljene okoline

SUMMARY

Maria Montessori was the first female doctor in Italy. She started her career working with children, and therein noticed considerable issues in pedagogic approach. Her reform pedagogy has completely changed the way how to perceive a child, since she set a child's development as the basic concept. Throughout her work she was emphasising not only the importance of close observation of children and acknowledging their needs, but also the importance of mutual respect, so as to be able to grasp the natural laws of life. Through her education system she aims at enabling people to fully develop as free entities, the prerogatives of which are independence, freedom and autonomy of any individual. This is the only way a person can completely develop and attain one's dignity. M. Montessori perceives the child as a dignified creature who ought to be granted freedom and chance to be independent and autonomous. She opines that child development has several stages, and each of them is to be considered with due attention. For education to become well-rounded, it is crucial to acknowledge and take into account each and every stage. Similarly, the educator cannot decide what the child needs are and therefore should allow the children the option of free choices, so they can decide for themselves what their immediate needs and interests are. Montessori method holds the indirect preparation of the child's environment to be essential. The interior decoration presupposes an easy access to play and work equipment that the children are familiarised with at an early stage, and can use in learning process later on when needed. Likewise, the size of the room must fit children, and supply all that is required in order to meet their needs. The purpose and aim of this paper is to encompass the theories, principles and approaches in working with children following the Montessori method, and therefore the idea of preparing the environment is placed at its centre. By preparing the children's imminent surroundings, their independence and autonomy are encouraged in order that they appropriately satisfy their needs without the adults' further intervention.

KEY WORDS: Maria Montessori, the Montessori method, the principle of the prepared environment

1. UVOD

Maria Montessori uvažava individualni razvoj djeteta te smatra da kroz određene faze treba zadovoljiti određene potrebe, što je obuhvaćeno četvrtom poglavlju ovog rada. Načela pedagogije temelji na uvažavanju djeteta kao dostojanstvenog bića, poštovanju djeteta, razvoju osjetila i kretanju, odgoju pokreta, apsolutnoj koncentraciji, daje veliku važnost tišini, slobodnom izboru, materijalu i ulozi odgojitelja, uvažavajući i ljudske sklonosti. Shvaćanje odgoja i obrazovanja djece razlikovao se u shvaćanju i praksi kroz povijest, u skladu s novim istraživanjima i rezultatima dobivenim na temelju proučavanja djece i njihovog razvoja. Iako danas postoje mnoga saznanja koja određuju način rada u dječjem vrtiću, postoje brojne ustanove u kojima suvremeno shvaćanje djeteta nije praksa. Većina autora se slaže, da bi se potpuno uvažilo dijete u svrhu zadovoljavanja potreba, pripremljena okolina ima ključnu ulogu. Pripremljena okolina mijenja se u svojoj koncepciji, sukladno povijesnim promjenama, mijenja se što sve ona podrazumijeva i kako se odgojitelj prema njoj odnosi. U Montessori pedagogiji podrazumijeva prostor, pribor i kompetentnog odgojitelja što je objašnjeno u šestom poglavlju. M. Montessori zalaže se za međudjelovanje tih komponenti i naglašava važnost svakog od njih što detaljno razlučuje. Ovaj rad objašnjava Montessori područja i primjene pribora kojima dijete potičemo na samostalnost tijekom učenja i proširivanja znanja, ovisno o kulturi u kojoj dijete živi. U posljednjem poglavlju opisan je rad i praksa u dječjem vrtiću ističući načelo pripremljene okoline u redovnom programu odgoja i obrazovanja. Iako način rada, ponuda materijala i razmještaj namještaja uvelike ovisi o odgojitelju, njegovoj kompetentnosti, shvaćanju djeteta i razini zalaganja za cjelokupni razvoj djeteta, primjenom načela pripremljene okoline uočavaju se promjene u ponašanju djece.

2. ODGOJ I OBRAZOVANJE DJECE PREDŠKOLSKE DOBI

Mijenjanjem povijesnih trendova, društva i područja života, dolazi do zapošljavanja majki. Ta činjenica mijenja uobičajeno stanje da dijete živi isključivo u obiteljskom okruženju. Stvaraju se ustanove za odgoj i obrazovanje koje služe kao nadopuna obiteljskom odgoju i obrazovanju. Kroz povijest, uloga takvih institucija mijenja se u odnosu na društvena stanja. One uglavnom služe za brigu o djeci u smislu čuvanja i zaštite zdravlja. Samo dio odgojnog aspekta javlja se znatno kasnije, a rad je usmjeren na rutinsko obavljanje aktivnosti. Tek u drugoj polovici dvadesetog stoljeća preispitivanjem takve prakse i uočvanjem njenih nedostataka javljaju se rasprave za uvođenje odgoja i obrazovanja čime bi ustanove bile mjesto zajednice odraslih i djece, mjesto uvažavanja individualnog djeteta i njegovih potreba (Petrović-Sočo, 2007).

Postoje brojni autori koji predviđaju da će rad u 21. stoljeću zahtijevati mnogo kompleksnije vještine i očekivanja. Smatraju da su potrebni odgojitelji koji će prepoznati potrebe djeteta i korisnost svakog predmeta. (Vujičić, 2011)

U dječjem vrtiću danas je još uvijek zastupljena tradicionalna slika o djetetu i njegovom odgoju i obrazovanju što povezuje konzervativni način ustroja, uređenja, opremanje ustanova. Takvu je praksu moguće mijenjati samo putem vlastitog istraživanja i informiranja uz veliku zainteresiranost većine sudionika odgojno obrazovnog procesa. Veoma je bitno suvremeno shvaćanje djeteta kako bi ustanove mogle biti ustrojene, uređene i organizirane u skladu s potrebama i interesima djece, a ne suprotno njima. S obzirom da djeca u takvim ustanovama provode većinu svog vremena, bitno je omogućiti poticajno, raznoliko i zanimljivo okruženje u skladu s dječjom prirodom. Kako bi okruženje prilagodili djeci, odgojiteljima je potrebna dobra volja i želja za mijenjanjem i istraživanjem (Miljak, 2002). „Učenje nije transmisija znanja, nije prenošenje znanja od sveznajućeg odraslog na neznajuću djecu, nije izravno poučavanje djece (npr. danas ćemo obraditi što je slatko a što slano, što je gore a što dolje, od čega nema nikakve koristi i dr.)...“ (Miljak, 2002, 23).

Predškolska djeca kroz svoj razvoj prolaze kroz mnoge aspekte: tjelesne, intelektualne, socijalne i emocionalne, i svaki od tih aspekata važan je za razvoj djetetova identiteta. Važno je prepoznati odgovarajući stupanj zrelosti djeteta za određene aktivnosti ili vještine kako bi odgoj imao pozitivne rezultate.

Pojam odgoj ima mnoštvo definicija koje obuhvaćaju pojmove aktivnost, djelatnost i proces. Osim učenja motiva, vrijednosti, stavova, interesa i navika, u odgoju je veoma važno djetetu pružiti ljubav i razumijevanje kako bi vlastite želje i zahtjeve mogao uskladiti s okolinom (Jurčević- Loznačić, 2005).

3. MARIA MONTESSORI

Maria Montessori jedna je od najvažnijih osoba koja se zalaže za moderan odgoj. Cijeli život posvećuje zastupanju djece i njihovim pravima, a naglasak stavlja na dječje izvanredne intelektualne sposobnosti. Zbog svog rada postaje jedno od najpoznatijih imena u povijesti predškolskog odgoja. (Philipps, 1997.)

Rođena je 31. kolovoza 1870. u Chiaravalleu, a svoju nadarenost dokazuje 1894. kada postaje prva žena liječnik u Italiji. Tijekom studija radi kao pomoćna liječnica u općim bolnicama, a u posljednjoj godini studija i godinu nakon, u ambulanti i stanici prve pomoći dječje bolnice. Postaje specijalist za dječje bolesti, a studij završava diplomom doktora medicine i kirurgije. Tijekom istraživačkog rada u psihijatrijskoj klinici u Rimu radila je na odjelima sa slaboumnom djecom gdje uočava da je slaboumnost pedagoški problem i za razvoj djeteta nije dovoljna samo briga za tjelesno zdravlje. Na pedagoškom kongresu u Torinu 1899. ministar prosvjete prepoznaje kvalitete M. Montessori te ju zadužuje da u Rimu preuzme stručno obrazovanje učitelja slaboumnih gdje joj je omogućen i praktični rad. Razvila je poseban pribor i načine poučavanja kojima su slaboumna djeca nakon dvogodišnjeg treninga stigla zdravu djecu. Dolazi do zaključka da djeca ostvaruju svoje prirodne potencijale i razvijaju se u neovisne, odgovorne i plemenite osobe ako dobiju slobodu samostalnog biranja onoga čime će se baviti u okolini koja je uređena u skladu s njihovim razvojnim potrebama. Svoje teorije ostvarila je u radu sa zdravom djecom 1907. u „Dječjoj kući“ (u rimskoj četvrtin San Lorenzo) koja je otvorena prema njezinim uputama. Tu je skupljala iskustva, proučavala potrebe djece i njihovo djelovanje. Dolazi do zaključka da odgoj mora biti pomoć životu i da svako dijete mora biti oslobođeno svakog nasilja (povreda slobode i nepoštivanje prava samostalnog izbora djeteta). Svojim radom razvija pedagošku metodu koja je potpuno drugačija od dosadašnjih, a u čijem je središtu dijete. 1909. napušta liječničku praksu i posvećuje se obrazovanju odgojiteljica. Prvo djelo o svojoj metodi objavljuje 1912., a do 1917. njezina djela prevedena su na dvanaest jezika. Dobiva i priznanje pape Pia X i Benedikta XV. 1929. godine u Berlinu je osnovala AMI- Association Montessori Internationale koja i danas djeluje sa sjedištem u Amsterdamu, a cilj joj je kontrola osposobljavanja Montessori učitelja. U II. Svjetskom ratu fašističke vlasti spaljuju njezine knjige i zatvaraju Montessori vrtiće i

škole. Ona piše, predaje i podučava u Indiji gdje ju Britanci drže kao Talijanku u ratnom zarobljeništvu. Nakon rata postupno se ponovno otvaraju Montessori institucije. Umrla je 1952. u Nizozemskoj, planirajući put u Ganu gdje je željela podučavati afričke učitelje. (Philipps, 1997.)

Slika 1. Maria Montessori (izvor: <https://montessori-ami.org/resource-library/facts/biography-maria-montessori>)

4. DIJETE- DOSTOJANSTVENO BIĆE

U društvu je još uvijek prisutno mišljenje da dojenčad ne treba pretjeranu pažnju, osim hranjenja, spavanja i sazrijevanja. Odrasli uglavnom brane djeci da brzo i dobro uče čestim zabranama, nerazumjevanjem i predrasudama. Iako u prvoj godini života djeca još nemaju svijest o samome sebi, oni primaju dojmove i informacije iz svoje okoline te stvaraju temelj za učenje kroz cijeli život. U prvih šest godina, dijete ima sposobnost zapamtiti veliku količinu podataka bez ikakvog svjesnog napora, a u prve tri godine postavlja temelj za svoju osobnost i oblikovanje uma. Dijete „upija“ sve što se događa u njegovoj okolini samo življenjem. U tom razdoblju postavljaju se osnovni stavovi prema životu. U današnje vrijeme znanstveni dokazi govore nam ono o čemu je davno govorila M. Montessori, da se dječji mozak razvija sukladno kvaliteti i količini iskustva koje mu je dostupno u najranijoj dobi. Dokazane su i važnosti ponavljajućih radnji koje dijete čini s odlučnošću i usredotočenošću za „izgradnju života“ (Lawrence, 2003).

Djeci u najranijoj dobi izoštrena su sva osjetila kako bi istraživala svijet koji ga okružuje. Primjenom svih osjetila u igri kod djeteta se razvija koordinacija, koncentracija i vještine koje su potrebne za život, a tako se preprema mentalno i fizički kako bi steklo osjećaj samostalnosti i vlastite vrijednosti (Pitamic, 2013).

Tako malu djecu na učenje ne potiče isključivo dopamin, već i unutarnji potencijali utječu na njihov razvoj. Osim toga, dijete ima sve nužne sposobnosti pomoću kojih ostvaruje kontakt s okolinom, kako bi moglo u različitim fazama uvijek učiti nešto novo. Tu podrazumijevamo znatiželju, sposobnost da se usredotoče na jednu stvar, točno promatranje i aktivno oponašanje te ustrajnost i lakoću učenja. Današnji pedagozi promatraju dijete mnogo kompetentnije i smatraju da tako mala djeca mogu pokazivati svoju inteligenciju. Postoji niz istraživanja i statistika raznih znanstvenika koji to dokazuju na razne načine. Maria Montessori još prije mnogo desetljeća tvrdi da mala djeca mogu od rođenja graditi svoj unutarnji, duhovni život. Zalaže se za shvaćanje odgoja kao poznavanje i razumjevanje dječjih potreba i mogućnosti te primjereno odgovaranje na njih, već od ranije dobi. Iako Maria Montessori ograničava odgoj male djece kod kuće, dopunom teorija s novim spoznajama,

potaknute njenim smjernicama, stvara se temelj za oblikovanje okoline primjerene maloj djeci u predškolskim ustanovama. (Schäfer, 2015.)

4.1. Razvoj djeteta

M. Montessori kroz rad uočava nedostatnosti tjelesne brige i njege zbog čega se zalaže da se djetetom bavi na temelju spoznaja dobivenih pomoću znanstveno vođenih opažanja. Iako se u prošlosti smatralo da razvoj mozga ovisi samo o genetskoj obdarenosti, na temelju znanstvenih istraživanja, rezultati pokazuju da način na koji se čovjek razvija i uči ovisi i o genetskoj obdarenosti, ali i o vrsti brige za dijete. Istraživanja pokazuju i da rasa ili pripadnost ne ovise o napredovanju kositeći iskustva te da je prva godina života ključna za poticanje razvoja, ali i rizici su najveći. Rana iskustva utječu na građu mozga, a interakcije s osobama koje se brinu za dijete određuju način na koji će se mozak razvijati. M. Montessori smatra da dijete nije samo određeno naslijeđem, već na njegov rast i razvoj utječu priroda i okruženje. Tijekom razvoja dijete pokazuje svoje potencijale, svoju snagu i interese. Iako sva djeca prolaze kroz iste razvojne faze, svako dijete razvija se individualno. Maria Montessori daje teoriju senzibilnih faza, tj. senzibilna razdoblja kroz koja djeca prolaze. To je vrijeme posebne osjetljivosti u kojem dijete može steći određene sposobnosti i načine ponašanja, a obuhvaća psihofizičko, intelektualno, socio- emocionalno, moralno i religijsko područje (Bašić, 2011).

M. Montessori život pojedinca dijeli na tri razdoblja: od rođenja do šeste godine (međuperiodi: od rođenja do treće godine, od treće godine do šeste godine), od šeste godine do dvanaeste godine i od dvanaeste godine do osamnaeste godine, a svako od tih razdoblja podijelila je na dva međuperioda.

Od rođenja do treće godine - razdoblje prilagođavanja

Dijete u tom periodu ima poseban oblik uma koji M. Montessori naziva „upijajući um“ te svojim osjetilima sve upija nesvjesno, bez izabiranja, neumorno i neograničeno. Naglašava kako novorođenče ima psihički život koji je započeo prije rođenja, a tu tvrdnju znanstvenici su potvrdili dokazom da dijete osjeća i razvrstava zvukove tijekom posljednjih mjeseci života u maternici. Nakon rođenja dijete je sposobno

stvarati svoju sliku svijeta. U toj dobi djetetu je potrebno omogućiti spontane aktivnosti da bi samo naučilo upravljati svojim pokretima. Montessori zahtjeva da učinkoviti program ranog poticanja razvoja mora biti kulturno i razvojno primjeren pojedinom djetetu, mora se voditi briga o razdobljima posebne osjetljivosti, okolina i osobe koje se bave djetetom moraju biti pripremljeni, dijete mora biti slobodno, potrebno je pristupati svakom djetetu individualno, moraju se uvažavati različitosti.

Od treće do šeste godine

U ovom razdoblju dijete usavršava svoj govor te se preko jezika direktno dopire do djetetova uma. Također, razvijaju se umjetničke stvaralačke sposobnosti, a kako bi ih se razvijalo, potrebno je stvarati vizualne podražaje. Dijete u ovom razdoblju voli pjevati, slušati glazbu, kretati se. Razvija i ostala osjetila, okuse i mirise. Da bi se dijete u ovoj dobi moglo potpuno izraziti potrebno je stvarati mnoštvo poticaja koje može doživjeti, kopirati, različito interpretirati, a pri tome ne smije biti sputavano. Potrebno je djetetu pružiti slobodu kako bi ono moglo razviti volju.

U ovoj dobi dijete mora razviti i sposobnost koncentracije, održavati usmjerenost i ustrajnost, a priliku može dobiti preko Montessori pribora za osjetila. Montessori pribor osmišljen je i realiziran tako da dijete može uočiti red i pravilnosti. Djeca u ovoj dobi posebno uočavaju red koji ih vodi do duhovne spoznaje svijeta koji ga okružuje (Philipps, 1997).

4.2. Razvojne potrebe djeteta prema M. Montessori

Utemeljeno dječjim željama M. Montessori stvara odgojnu metodu.

„djeca žele:

- Samostalno raditi
- Ponavljati vježbe
- Slobodno izabirati
- Kontrolirati svoj uradak, zamijetiti i ispravljati pogreške
- Provjeravati spretnost u kretanju
- Vježbati mirovanje odnosno tišinu
- Lijepo se ponašati u društvu

- Red u okolini
- Biti čista
- Uvježbavati osjetila
- Pisati neovisno o čitanju
- Pisati kao predstupanj čitanja
- Čitati bez knjige
- Disciplinirano slobodno sudjelovati,

Osim toga utvrdila je da djeca ne žele:

- Ni nagrađivanja ni kažnjavanja
- Ni početnice
- Ni zajedničku nastavu
- Ni nastavne planove ni ispitivanja
- Ni igračke ni slatkiše kao poticajna sredstva za rad
- Ni katedre ni učitelje koji predaju.“ (Philipps, 1999, 53)

4.3. Ljudske sklonosti

Tjekom odgoja, M. Montessori se zalaže za obraćanje pažnje na ljudske sklonosti.

Ističe:

- Sklonost orijentaciji

Odnosi se na potrebu svakog bića da zna gdje se nalazi, koliki je prostor gdje se nalazi i vrijeme u kojem se nalazi. Istraživanja pokazuju kako orijentacija u vremenu i prostoru djeci omogućuje da ostvaruje pretpostavke o budućim događajima.

- Sklonost redu

Djeca već od najranije dobi imaju potrebu za redom kako bi se osjećala sigurno što je kao i stalnost neophodno za razvoj samosvijesti. Isto tako red predstavlja temelj učenja.

- Sklonost istraživanju

Ova sklonost polazi od teorije da dijete sve što doživi osjetilima, usvaja umom. Upravo zbog toga je vrlo važno pripremiti mnoštvo odgovarajućih poticaja.

- Sklonost komuniciranju

Svako biće koje živi u zajednici na određen način komunicira s njom, razmjenjuje doživljaje, osjećaje, mišljenje i želje što je neophodno za održavanje života, a ostaruje se govorom. Bitno je djetetu dati priliku da govori, sluša, pita i izražava se govorom.

- Sklonost djelovanju

Djelovanje se odnosi na izazivanje promjena i opažanje njihova učinka što čini razlog ljudskog ponašanja.

- Sklonost rukovanju

Rukovanje predmetima neophodno je za razvoj djeteta jer daje rezultat usmjeravanja pozornosti. Rukovanje vodi do inteligentnog ponašanja.

- Sklonost mišljenju

Mišljenje je utemeljeno na razlikovanju i uspoređivanju. Bit mišljenja je zaključivanje, a događa se spontano u kori velikog mozga i isključivo je ljudsko obilježje.

- Sklonost radu

Rad označava razumno ponašanje s nekom svrhom kako bi se mijenjala okolina. Kod djece je to igra, a rezultira oduševljenjem i užitkom što je neophodno za razvoj djeteta kako bi postalo neovisno i odgovorno.

- Sklonost ponavljanju

Iako u današnje vrijeme postoje znanstvena objašnjenja utemeljena na poznavanju neurofizioloških mehanizama, M. Montessori uočava važnost ponavljanja promatrajući i uvažavajući dijete samo.

- Sklonost točnosti i preciznosti

Neurofizički mehanizam koji se javlja kod sklonosti ponavljanja i izlučuje endorfin, također se javlja kod postizanja očekivanog učinka i rezultira užitkom.

- Sklonost usavršavanju

Ukoliko ljudsko biće ima adekvatne mogućnosti razvoja javlja se unutarnji poriv za poboljšavanje.

Proučavajući ljudske porive i davajući važnosti svakom od njih, M. Montessori naglašava da je za odgoj neophodno pomoći djetetu kod orijentiranja, omogućavati im doživljavanje i održavanje reda, pružati mu prilike za istraživanjem, govorenjem, djelovanjem, rukovanjem. Podrazumjeva se omogućavanje djetetu da radi i misli, ponavlja, da se usavršava. Da bi dijete potpuno došlo do izražaja u svim svojim sklonostima, neophodno je da je slobodno. Pomaganje djetetu dok želi biti samostalno i doživjeti uspjeh, M. Montessori smatra nasiljem (Philips, 1999).

Slika 2. Grabljenje žlicom, prelijevanje (izvor: <https://ussur-ds106.ru/hr/metodika-m-montessori-otlichaetsya-ot-drugih-kak-eto-sdelano-kak/>)

5. MONTESSORI PEDAGOGIJA

Montessori pedagogija temelji se na znanstvenom promatranju spontanog učenja djece, poticanju vlastitog djelovanja djeteta i njegove samostalnosti te na poštovanju djetetove osobnosti. Dakle, dijete se poštuje u njegovoj cjelovitosti te se polazi od uvjerenja da dijete ima prirodne mogućnosti za vlastiti razvoj. Cilj Montessori pedagogije je slijediti prirodni fiziološki i psihički razvoj djeteta, kako bi se poticalo kretanje, osjećaje, spoznavanje i mišljenje. Taj cilj proizlazi iz promatranja djeteta u njegovom normalnom ponašanju, a tvori temeljna znanja o razvoju čovjeka. Montessori načela mogu se primjenivati i prije rođenja djeteta, pripremom roditelja za njihovu roditeljsku ulogu. Temeljni elementi Montessori pedagogije su prikladno pripremljena okolina s posebnim Montessori razvojnim didaktičkim priborom te poseban društveni okvir koji nudi Montessori odgojitelj, a kasnije i Montessori učitelj. Montessori pedagogija slijedi jedinstvena Montessori temeljna načela koja su jednaka na svim kontinentima (prema AMI organizaciji). U svijetu postoji niz ustanova koje podučavaju Montessori pedagogiju, a mnoge od njih udružene su od 1991., zajedno s AMI u MACTE (Montessori Accreditation Council for Teacher Education, Savjet za odobravanje programa obrazovanja za Montessori odgojitelje/učitelje). (Philipps, 1997.)

5.1. Načela Montessori pedagogije

5.1.1. Poštovanje djeteta

Poštovanje djetetove ličnosti ostvaruje se sadržajima koji se uče i metodama po kojima se uči, a koji su utemeljeni na stvarnim potrebama djeteta. Djeci je potrebno pružiti slobodu da se razvijaju u skladu sa svojim sposobnostima. Kako bi se to moglo realizirati, potrebno je dijete promatrati kao osobu, razmišljajući o samom djetetu i pružajući mu partnersku pomoć za samoodgoj. Razmišljanje o samom djetetu ima znanstvenu podlogu i opravdanje jer svako biće ima vlastiti genski određen program razvoja koji nema jasne granice. Humano, religijsko objašnjenje razvoja M.

Montessori odnosi se na poštovanje djeteta. Dijete može razviti sposobnosti koje ima samo ako ga se bezuvjetno voli i ako odrasta u okolini koja je primjerena njegovim razvojnim mogućnostima, a omogućava mu slobodan razvoj. Na taj način dijete samo sebe izgrađuje. M. Montessori se zalaže da se djeci dopusti da nas vode čak i kada to u praksi nije sasvim lako. Odgojitelj se mora mijenjati i usavršavati, a ne prenositi greške i slabe strane. Odgojitelji (svi ljudi koji su u neposrednom kontaktu s djetetom) trebaju na pravilan način promatrati razvoj djeteta i pružati mu poštovanje, ljubav i priznanje (Seitz, Hallwachs, 1997).

5.1.2. Osjetila i kretanje

Svi ljudi percipiraju svijet preko osjetila, a te sposobnosti koriste na različite načine. M. Montessori uočava koliko je važno za djecu da preko osjetila percipiraju okolinu i na taj način stjeću iskustva. Preko osjetila komuniciramo sa svijetom, stvaramo veze i ulazimo u odnose što predstavlja temelj za kreativni način ponašanja. Odgoj preko osjetila je temelj Montessori pedagogije. Kako bi se dijete moglo u potpunosti razvijati, potrebno je da djeluje preko osjetila. Kod osposobljavanja osjetila vrlo je važno da se pravilno izvode pokreti fine i grube motorike. Djetetov um razvija se preko kretanja, čime dijete razvija svoju inteligenciju. Pod pojmom kretanje M. Montessori ne podrazumjeva uobičajenu tjelovježbu već individualne pokrete. Potrebno je povezati odgoj kretanja s odgojem osjetila kako bi se stvorio kriterij za zdrav psihički, duhovni, tjelesni i društveni razvoj djeteta. Svrha kretanja je izgradnja svijesti i povezivanje „ja“ s realnošću (Seitz, Hallwachs, 1997).

Slika 3. Ljuljanje (izvor: <https://www.leportschools.com/blog/purposeful-movement-not-random-activity-the-montessori-contribution/>)

5.1.3. Odgoj pokreta

M. Montessori smatra da je odgoj cjelina koja ima glavu, srce i ruke, odnosno mišljenje, osjećaje i djelovanje. Također ističe kako su duh i aktivnosti povezani jer čovjek preko osjetila mora uskladiti svoje pokrete preko mozga. Razum se razvija preko kretanja, a kretanje potiče psihički i duhovni razvoj. Sve ono što naučimo preko

samovoljnih mišića ostavlja trag i ne zaboravlja se. Upravo iz tog razloga vrlo je važno djeci omogućiti kretanje u odgojno obrazovnim ustanovama te praktičan rad koji se odvija preko materijala i kretanja, ponavljanja mnogih radnji kako bi nešto napravilo (Seitz, Hallwachs, 1997).

„U Montessori ustanovama postoje i vježbe ravnoteže upravo zbog teorije da do duhovnog razvoj može doći ako između duše djeteta i vanjskog svijeta postoji dodirna točka. Čovjek se razvija tako što ostvaruje kontakte s vanjskim svijetom i sve to stalno uvježbava. Ta stvarnost koja ga okružuje može biti materijalna ili duhovna, ali ju u dječjoj dobi stalno mora pratiti kretanje“ (Seitz, Hallwachs, 1997, 48).

Slika 4. hodanje po elipsi (izvor: <https://www.leportschools.com/blog/purposeful-movement-not-random-activity-the-montessori-contribution/>)

5.1.4. Apsolutna koncentracija

U svojim istraživanjima i kroz rad, M. Montessori uočava da su mala djeca sposobna za duboku i apsolutnu koncentraciju. Kada dođe to tog stanja, dijete se mijenja, postaje mirnije, pametnije i lakše se izražava. Najlakši način kako bi došlo do toga je da dijete samostalno bira i odlučuje što će raditi. Prije koncentracije javljaju se pripremne radnje

što označava postupni početak neke aktivnosti, veliki rad što je početak koncentracije i veliki rad koji donosi unutarnje zadovoljstvo i uravnoteženost. Zbog tog stupnjevanja M. Montessori smatra da je koncentracija okupljanje snaga kako bi se izgradila ličnost, a to stanje naziva Montessori fenomenom. Tijekom koncentracije koja se javlja, dijete ništa ne može omesti, dok samo ne završi djelatnost zbog vlastitih poriva. Taj fenomen, uvijek vezan uz vanjski predmet, omogućava da se cijeli pedagoški koncept usmjeri na dijete i njegovo samostalno djelovanje. Maria Montessori uočila je da je „izazivanje“ Montessori fenomena kod djece jedini način poučavanja zbog čega priprema poseban Montessori pribor, priprema okolinu te određuje načine ponašanja odgojitelja. Postavlja najvažnija načela rada koji se odnose na uvažavanje razdoblja posebne osjetljivosti, izazivanje osjetljivosti koja slijedi ponudom vježbi i pribora, postavljanje kriterija za pripremljenu okolinu i način indirektnog uplitanja odgojitelja te slobodu kretanja i izbora aktivnosti (Philipps, 1997) .

5.1.5. Tišina

Da bi dijete moglo iskusiti aktivnosti, istražiti oblikovanje i zakonitosti u okruženju te isprobavati u praksi, potrebna je tišina. „Lekcijama šutnje“ djeca vježbaju šutnju. Kako bi se te vježbe ostvarile potrebno je razumjevanje, tolerancija i uvažavanje svih sudionika te svjesno doživljavanje. Vježbe traju samo nekoliko minuta te su prijeko potrebne kod fenomena polarizacija pažnje. „Tišina je bila kao otkrivenje. Nikad nisam mislila da će mala djeca tako zavoljeti tu tajnovitu, jednostavnu pojavu kao što je tišina. Postupno mi je bivalo jasno da se tu nešto krije.... da se tu radi o jednom fenomenu. Počela sam pitati djecu jesu li tog dana voljeli tišinu i sva djeca su rekla : „Da!“ Onda sam ja pitala: „Hoćemo li ju zadržati?“ Djeca su to jako željela. Možda su šuteći bila sretna...“ (Seitz, Hallwachs, 1997, 90).

5.1.6. Slobodan izbor

Da bi se dijete nečemu moglo u potpunosti posvetiti i individualno baviti, potrebno mu je pružiti slobodu. Dakle, potrebno je ponuditi prikladan materijal na niskim policama kako bi djeca mogla doći do njega. Svako dijete ima svoj tempo učenja, a slobodan izbor omogućuje djetetu da samo odluči čime će se baviti i koliko dugo. To ne podrazumijeva da smije činiti sve što želi, niti da se površno bavi mnogim stvarima i mijenja razne predmete zbog pomanjkanja volje (odgojitelj to mora znati prepoznati). Osim što je važno da na raspolaganju bude velik broj materijala, važno je i da je taj materijal osmišljen u pripremljenoj okolini primjerenom djetetu te mora imati određenu mjeru. Dijete može početi birati tek kada dosegne određeni stupanj reda, a zanimanje za materijal pobuđuje se preko izlaganja. Vrlo bitna je i opuštena, mirna okolina gdje je pružena mogućnost za koncentraciju i međusobno poticanje. Slobodan izbor podrazumijeva i da se dijete dobro i sigurno osjeća te mu je dopušteno da napravi grešku na osnovi čega će pronaći pravi put do rješenja (Seitz, Hallwachs, 1997).

5.1.7. Materijal

Da bi Montessori ustanova mogla funkcionirati potreban je odgovarajući materijal, ali je u praksi važan i način na koji se djeca s njime susreću. Prenatrpani prostor i police nemaju smisla, estetika treba tražiti dječju aktivnost što se postiže autodidaktičkim materijalom. Tim materijalom djeca uče rukujući, ponavljajući vježbe i rješavajući zadatke. Uloga odgojitelja je da djecu uvede u materijal putem tri stupnja, a povlače se kada djeca postanu sama aktivna. Na prvom stupnju odgojitelj upoznaje djecu s predmetom navođenjem i pokazivanjem istog. Na drugom stupnju odgojitelj navodi kako se taj predmet zove i pusti dijete da samo izabere. Na trećem stupnju odgojitelj pita kako se predmet zove i dijete odgovara. Materijal mora zadržati vanjski i unutarnji red, mora imati točno određeno mjesto na polici i mora sam po sebi biti uredan. Napravljen je tako da djeca kontrolom mogu samostalno naći rješenje ili put do rješenja (Seitz, Hallwachs, 1997).

5.1.8. Uloga odgojitelja

Bitno je da djeca isključivo uče za život, a težište učenja je u samom djetetu te u aktivnostima koje su povezane s učenjem. Montessori odgojitelj mora voljeti djecu, imati strpljenja, razumjevanje, autoritet, maštovitost, poštovanje prema djetetu te osvjestiti sve te vrline. Ljutnja je najveća odgojna greška u radu s djecom te prepreka za zdrav razvoj djeteta. Potrebno je discipliniranu ljubav primjeniti preko razuma. Da bi odgojitelj stvorio partnerski odnos utemeljen na povjerenju i vjerovanju u sposobnosti i snage koje su prisutne u svakom djetetu, mora uzeti u obzir osjetljive stupnjeve dječjeg razvoja, kao i sve ono kroz što dijete prolazi u životu (Seitz, Hallwachs, 1997).

5.1.9. Pomozi mi da to sam učinim

Dijete se svjesno želi odvojiti od odraslih, osamostaliti se i razviti slobodnu ličnost. Na tom putu odgojitelj ne treba pružiti direktnu pomoć. Najviše pomažemo djetetu ako mu omogućimo da samo stječe iskustva. „Ako se djetetu pruži malo slobode onda će njegova volja za samopotvrđivanjem odmah doći do izražaja, kao na primjer :“i ja bih to htio učiniti“ ili „pomozi mi da to sam učinim““ (Seitz, Hallwachs, 1997, 63).

6. MONTESSORI NAČELO PRIPREMLJENE OKOLINE

M. Montessori kroz svoj rad uočava da je vrlo važno posvetiti se okolini djece zbog čega postavlja stroga mjerila za izgled okoline i ponašanje odraslih u Montessori ustanovama. Da bi okolina bila pripremljena mora imati sve što je djetetu potrebno za prilagodbu na svim aspektima. S obzirom da okolina predstavlja ključnu ulogu u razvoju djeteta, uređena je tako da ispunjava sve stvarne, trenutne potrebe djeteta. Na taj način dijete ima priliku iskušavati sve što je već upilo svojim umom kako bi produbilo svoja znanja. Montessori pribor postavlja se od lakših prema težim vježbama gdje dijete vodi od konkretnih prema apstraktnijim iskustvima. Sav pribor načinjen je tako da dijete „zove“ na rukovanje. Oprema je uvijek jednaka, a pribor je izrađen prema pravilima AMI. Svrha ovakvog pribora je da potiče razvoj djeteta u osobu, pri čemu odgojitelj može uvesti dijete u korištenje, ali ga i potiče da samo nastavlja s daljnim mogućnostima i aktivnostima. Dobro pipremljena okolina olakšava odgojitelju rad jer su sva djeca samostalna i neovisna, a odgojitelj u tom slučaju pomaže gdje je pomoć potrebna, pokazuje, razgovara i radi mirnije dajući primjer pojedinom djetetu ili manjim grupama. Na taj način djeca vrlo brzo uočavaju red, pravila i nauče dnevne aktivnosti bez potrebe odraslih da im predlažu čime će se baviti te se bave onime što im je zanimljivo zadovoljavajući svoje individualne potrebe (Philipps, 1997).

6.1. Montessori prostor

Sav namještaj mora biti primjeren djeci veličinom i njihovoj snazi kako bi ih mogli razmještati po prostoru prema individualnim potrebama. Radne površine (stolovi i maleni tepisi) moraju biti uloženi u posebne stalke kako bi ih djeca mogla lako uzimati. Sve što je potrebno za realiziranje aktivnosti za mlađu djecu pripremljeno je na jednom predlošku kako ne bi bilo potrebe za traženjem i na taj način ometanjem interesa djece. Važno je da je svaki dio pribora čist, složen u pravilnom slijedu i lijep, skladnih boja. Pribor mora biti postavljen na način da je uvijek vidljiv i dostupan djeci kako bi pobudio želju za rukovanjem, a odgojitelju omogućio neprimjetno isticanje pojedine

vježbe koja je bitna za djete. Estetski kriteriji za uređenje prostora određuju se prema stvarnim slikama (prirodne ljepote, zavičaj djece, slike iz života, kulturno okruženje, umjetničke slike). Vrlo je važno izbjeći nepotreban kič nepostojećih slika u stvarnosti djetinjstva. Prostor je potrebno organizirati tako da djeca imaju dovoljno mjesta za slobodno kretanje, a elipsom na podu označen je prostor za vježbe hodanja u ravnoteži. Potrebni ukras u sobi su biljke o kojima brinu djeca i odrasli zajedno, a poželjna je i blizina životnja za koje se djeca mogu brinuti. U okruženju dječjeg vrtića potreban je vrt gdje se stvarnim radovima uzgajaju biljke. Prilike za korištenje tekuće vode potrebno je stvoriti u samoj sobi, a svrha je obavljanje svakodnevnih aktivnosti, poput pranja suđa. Kuhinjska oprema omogućava obavljanje poslova koji su uobičajeni u domaćinstvu. U prostoru se nalazi samo jedan primjerak pribora za pojedinu vježbu gdje se stvara prostor za rješavanja problema ukoliko se dva djeteta žele baviti istim priborom. Ovaj način pripremljene okoline omogućava djeci i susretanje s demokracijom, ali i suočavanje s neispunjenim željama kao i nalaženje rješenja. Odbađanje želje zahtjeva jakost volje i održavanje motivacije, a odustajanje potiče Montessori odgojitelja da istraži uzrok ili pomogne po potrebi. Jedini kriterij za Montessori prostor je „Samo je najbolje dovoljno dobro za dijete“, a jedino pravilo nakon bavljenja nekim priborom je „vratiti na isto mjesto i u isto stanje“ u kakvom si ga našao. Tako i drugo dijete koje odabere taj pribor može razvijati potrebne vještine i znanja (Philipps, 1997).

Slika 5. Montessori soba (izvor: <http://eastgatemontessori.com/the-montessori-classroom/>)

6.2. Montessori pribor

U svom proučavanju, M. Montessori se osvrće na radove Itarda i Séguina kako bi razvila poseban didaktički pribor. 1920. u suradnji s A. Nienhuisom izrađuje pribor od najboljeg materijala (drvo, ljepilo, boje, metal) koji mora zadovoljiti određene kriterije:

- Dostupnost
- Poticanje aktivnosti
- Primjerenost
- Mogućnost uočavanja pogreške.

Sav pribor mora uvijek biti na istom mjestu, u istom obliku, složen istim slijedom, a važno je da je potpun i čist. Pribor koji se sastoji od više dijelova potrebno je složiti na podmetač koji dijete može prenositi i samostalno odabrati mjesto gdje želi raditi. Pribor je na podmetaču poredan prema slijedu radnji. Dijelovi bi trebali biti složeni u istoj boji kako bi se dijete lakše snalazilo. Odgojitelj ne sugerira djetetu čime će se baviti i na koji način već pokazuje upotrebu pribora. Slijedeći svoje potrebe i interese, dijete samostalno uzima pribor koji samostalno odabire i koristi ga (Philipps, 1997).

Odgojitelj mora rukovati priborom uvijek na isti način jer djeca uočavaju različite aktivnosti čak i kada se čini da nisu potpuno usmjereni na njih. Kako bi pridobio pažnju djeteta dok pokazuje rukovanje određenim predmetima, interakcija se mora odvijati individualno. Bitno je ne objašnjavati prilikom pokazivanja rukovanja predmetom, kako bi dijete moglo samostalno donositi zaključke. Odgojitelj ritualne radnje mora osvjestiti jer dijete usvaja svaki njegov pokret. O dječjem radu ne smije komentirati niti pozitivno niti negativno kako bi ono moglo u potpunosti biti slobodno (Seitz, Hallwachs, 1997). Jedan pribor i pripremljenu okolinu može koristiti samo jedna skupina djece kako bi se zadovoljili kriteriji Montessori vrtića.

Slika 6. Montessori pribor (izvor: <https://silverlinemontessori.com/montessori-childcare-the-importance-of-a-prepared-environment/>)

6.2.1. Montessori pribor u praksi

Polazište odgoja Montessori pedagogije je stav kakav odrasli imaju prema djeci. Ako je naš stav prema djeci promatran kao polazna točka, onda je temeljni interes Montessori pedagogije čovjek, stav prema čovjeku, prema njegovom razvoju, pravom biću i položaju u svemiru, stoga je i religiozan. Obiteljski život ne bi se trebao razlikovati od života u vrtiću, a učenje je potrebno započeti i prije osnovne škole. Iako se u Montessori vrtiću dijete sreće s pripremljenom okolinom, u obiteljskom domu mogu se realizirati male promjene kako bi okolina bila usklađena s djetetovim potrebama. Potrebno je omogućiti djeci samostalnost u svakodnevnim aktivnostima poput pranja ruku (stolica ispod umivaonika, ručnik na dohvat ruke), kućanskih poslova (pribor za jelo složiti na niže police) ili ostalim obavezama (zalijevanje cvijeća i sl.). Bitno je i dječju sobu urediti smisleno prema dječjim aktivnostima gdje dijete može živjeti i funkcionalno ju koristiti. U krugu obitelji potrebno je poticati i navike slične navikama u Montessori vrtiću, poput tihih vježbi, te kvalitetno manipuliranje svakodnevnim predmetima (Seitz, Hallwachs, 1997).

6.2.2. Montessori područja i primjena materijala

M. Montessori razlikuje:

- materijal s kojim se provode vježbe za praktični život - izvršavanjem malih zadataka i preuzimanjem obaveza, dijete može shvatiti što je odgovornost, samostalnost i preuzimanje inicijative za pružanje pomoći. Vježbe podrazumjevaju svladavanje brige samog za sebe, brigu za okolinu i brigu za sudjelovanjem i životom u zajednici. Važno je povezati vježbe s osjetilnim iskustvom te ih ponavljati kako bi svladali koncentraciju. Bit vježbi je da djeca postaju potpunija bića.

Slika 7. Montessori materijal za vježbe za praktični život (izvor: <https://www.maminsvijet.hr/briga-o-djeci/skolarci/montessori-pedagogija-sto-je-to-njena-nacela/>)

- osjetilni materijal - odgojitelj mora ponuditi i pokazati određene pokrete kako bi ga malo dijete moglo promatrati i oponašati, ali mora i omogućiti djetetu istraživanje svih mogućnosti koje materijal nudi. Materijal mora biti ponuđen u mnogo varijanti kako bi se dijete moglo kreativno odnositi prema njemu. Svrha materijala je ponuditi konkretne mogućnosti da se stekne točnije i uređenije iskustvo. Maria Montessori o

tome kaže: „za ovaj rad je znakovita moć koncentracije koja dovodi duh u stanje meditacije, a upravo je značajka genija da se duže bave jednim predmetom; na taj način se razvija vrlo snažan unutarnji život kao zametak koji će donijeti plod. Moglo bi se reći da se to stanje duha ne razlikuje od uobičajenog stanja duha po obliku nego po intezitetu.“ (Seitz, Hallwachs, 1997, 76).

- materijal za matematiku - omogućava djeci razvijanje temeljnih sposobnosti zbog konkretnosti. Praktičnim vježbama za život djeca se pripremaju za baratanje materijalom za matematiku (uče misliti po redu kako bi došli do apstraktnih zaključaka na temelju konkretnih). S obzirom da dijete ima mogućnost usvajanja znanja kroz rad, jednostavnije svladava osnovne zadatke ali i pokazuje veći interes za matematiku (npr. Brojke).

Slika 8. Montessori vježbanje matematike (izvor: <https://montessoriacademy.com.au/montessori-mathematics-early-childhood-education/>)

- materijal za jezik - karakteristično za djecu u Montessori ustanovama je da djeca spontano uče čitati i pisati. S obzirom da su potrebe djece u ranoj dobi povezane sa širenjem vokabulara, isti je povezan s osjetilnim materijalom, a postupno se povezuje i s izražavanjem osjećaja. Ovaj materijal potiče i razvoj svijeti u materinskom jeziku ili se postupno svladava strani jezik. Kroz razne igre i vježbe, indirektno se priprema

za čitanje i pisanje. Važno je uzeti u obzir individualnost pojedinog djeteta kod učenja i rada.

Slika 9. Montessori vježbanje jezika (izvor: <http://www.westsidemontessoriacademy.ca/language-in-the-casa/>)

- materijal za svemirski odgoj - posebni materijali kojima se mogu usvojiti osnovni pojmovi iz svemira. Odnosi se na kronologiju, vrijeme, geologiju i slično, a omogućava djeci da stupe u kontakt sa svijetom.

Materijal predstavlja temelj za red preko kojeg djeca imaju priliku spoznati odnose i veze prisutne u svijetu, ali i spoznati sam svijet. Montessori materijal omogućava djeci samostalno ili grupno manipuliranje, ponavljanje, stjecanje osjetilnog iskustva kako bi se duhovno razvili. Tom metodom rada dijete može samo sebe kontrolirati kontrolom pogrešaka. Materijal i odgojitelj čine osnovu za pripremljenu okolinu (Seitz, Hallwachs, 1997).

Slika 10. Montessori pribor za svemirski odgoj (izvor: https://www.montessoribymom.com/?attachment_id=1855)

6.2.3. Pribor i vježbe Montessori materijala

Pribor za vježbe praktičnog života

S obzirom da u vježbe praktičnog života podrazumjevamo vježbe koje trebaju potaknuti dijete na samostalnos, pribor ovisi o kulturi u kojoj dijete živi.

- predmeti koji se mogu nositi kroz prostor, stolice, stol, tepih (koordinacija)
- odjeća, obuća, spužvica, glačalo (briga za okolinu)

- pribor za jelo (ponašanje u društvu)
- označena elpisa na podu (ravnoteža).

Pribor za vježbe za razvoj osjetilnosti

Ovim vježbama dijete postaje svjesno pojava oko sebe, prirodnih zakona, materijalne stvarnosti te osjećaja lijepoga. Na taj način postaje svjesno svakog čovjeka i svemira prema kojem može razviti osjećaj strahopoštovanja.

Vid

- Obojeni predmeti (pločice raznih boja, jednobojni toranj, kockice, valjkovi)
- Geometrijski oblici
- Štapići za konstruiranje

Dodir

- površine različite hrapavosti (ili glatkoće)
- predmeti različite hrapavosti
- posuda s različitim materijalima (tkaninama ili korama drveta ili slično)

Težina

- utezi različite veličine i težine

Sluh

- zvečke, zvona različitog (i istog) tonaliteta

Toplina

- termičke boce

Okus

- okusne posudice

Miris

- mirisne posudice

Ove vježbe podrazumjevaju upotrebu govora kako bi dijete moglo upoznati nazive i svojstva predmeta te su uvod u matematičke pojmove.

Pribor za vježbe za poticanje govora

Ovaj pribor također je ponuđen na policama, a osmišljen tako da potiče dijete na korištenje govora (imenovanje, opisivanje, razgovor). Na ovaj način razvijaju se vještine čitanja i pisanja, izražavanja osjećaja i misli.

- Slike grupirane prema pojmovima
- Brojalice, pjesmice, stihovi, slikovnice
- Metalni okviri s umecima različitih oblika

M. Montessori smatra da se prirodni razvoj govora treba poticati oko četvrte godine kada je za to vrijeme posebne osjetljivosti. U toj dobi djeca imaju potrebu učiti nove riječi i pojmove, a ukoliko im je to omogućeno, u kasnijoj dobi uspješno svladavaju kompliciranije riječi. Nazivi se nude uz predmete i slike, a mogu se odnositi na predmete vezane uz čovjeka, biljke, životinje, svemir. Djeci u vrtičkoj dobi koja su naučila samostalno pisati i čitati, može se ponuditi i razvrstavanje vrsta riječi.

Pribor za vježbe matematike

Uz korištenje matematičkog pribora u Montessori pripremljenoj okolini, djeca spoznaju veličine te dolaze do visokih matematičkih pojmova: veličine, simboli (brojevi) i aritmetičke operacije.

- Prutovi s brojevima
- Brojke od hrapavog papira
- Brojke i kružići
- Prutići, strelice, kuglice označeni decimalnim oznakama

Osim različitih ponuđenih predmeta, djetetu se nude i pismeni matematički zadaci koje može samo izabrati te uz pomoć bilo kojeg pribora riješiti.

Pribor za vježbe kozmičkog odgoja

U svakoj grupi važno je imati pribor za kozmički odgoj. Odgojitelj uglavnom sam mora pripremiti pribor kako bi pokrio sva područja jer je tržište ograničeno. Kozmički odgoj odnosi se na zemljopis, zoologiju, botaniku, povijest, umjetnost, etiku, antropologiju, evoluciju, ekologiju, astronomiju, informatiku.

- Globusi
  - Karte, reljef
  - Karta za slaganje (puzzle)
  - Zastave
  - Žive životinje
  - Puzzle životinja
  - Biljke koje rastu u vrtiću
  - Herbarij
  - Mikroskop
  - Slike povijesnih razdoblja i njihovih značajki
  - Umjetničke slike (reprodukcija)
  - Klasična glazba
  - Igre i priče o dobru i zlu
  - Slike različitih rasa
  - Slike različitih običaja (odjeća, nakit, plesovi)
  - Priče o postanku svijeta, razvoju vrste
  - Kante za sortiranje otpada, komposter
  - Sunčev sustav, planeti
  - Teleskop
  - Multimedijско računalo
- (Philipps, 1997).

Slika 11. Montessori vježbanje kozmičkog odgoja, upotreba računala (izvor: <http://sanclementmontessori.com/enrichment-and-extracurricular-activities/>)

Slika 12. Montessori vježbanje kozmičkog odgoja, briga o biljkama (izvor: <https://www.cherrytreemontessoripreschool.co.uk/what-is-montessori>)

Mlađa djeca ne mogu razumno preispitivati i zaključivati o moralnim pitanjima, no kako bi to mogla u dobi od šest godina, potrebno im je omogućiti iskustvo. Eksperimentalnim učenjem dijete je potrebno pripremiti za otvorenost i shvaćanje morala (Philipps, 1997).

6.3. Montessori odgojitelj

Svaki Montessori odgojitelj mora biti u potpunosti svjestan da je tu zbog djeteta. S obzirom da dijete oponaša pokrete, ponašanje, izgled, govor, ton, Montessori odgojitelj u potpunosti mora osvjestiti svoje nastupanje kako bi djetetu dao priliku da samostalno gradi ličnost i postane neovisno. Osim podrške i poticaja ali samo kada je to potrebno, djetetu ne treba potvrda da postane svjestan sebe i okruženja u kojem odrasta. Odgojitelj opažanjem uočava razdoblje posebne osjetljivosti za svako dijete te sukladno tome priprema okolinu te na taj način stvara osjećaj prihvaćenosti kod djeteta.

Montessori odgojitelj opaža, mora biti uvijek dobro raspoložen, nježan, pažljiv u kretnjama i govoru, strpljiv, uredan. Dosljednost je osobina neophodna kod Montessori odgojitelja jer su na taj način djeca upoznata s granicama i mogu razumjeti i prepoznati pohvalu kada je ona zaslužena, ali i pravedno uskraćivanje.

Povjerenje u djecu neophodno je za stjecanje iskustva. Povjerenje podrazumjeva dati djetetu vrijeme i prostor te ga usmjeriti ako je to potrebno.

Sva djeca individua su za sebe pa isto tako odgojitelj mora odgovarati na potrebe svakog djeteta posebno, ali i uočavati vlastite pogreške. Ukoliko djetetu pokažemo povjerenje i razumjevanje, isto tako te osobine dijete stječe i ima razumjevanja za odgojiteljeve pogreške.

Da bi odgojitelj bio kvalitetan ne samo da mora biti potpuno posvećen toj ulozi, mora i živjeti uzajamnim uvažavanjem i skladom.

Važno je da odgojitelj ima i karakteristike roditelja jer na taj način mu je ovakvo ponašanje i življenje lako i ne umara ga. Kao i roditelj, odgojitelj postupno uvodi dijete u okolinu.

Konstantnim samoprocjenama tijekom stjecanja iskustva, odgojitelji mogu postati stručnjaci za što se pripremaju studiranjem i stalnim proširivanjem znanja.

Osobnu pripremu Montessori odgojitelja čine:

- Razvijanje stabilnosti ličnosti i dosljednost u ponašanju
- Njegovanje izgleda
- Komunikativnost

Stručnu pripremu Montessori odgojitelja čini stjecanje znanja:

- O sebi samom kao čovjeku
- O razvojnim stupnjevima djeteta
- O Montessori priboru i načinima na koji se koristi
- Opažanja
- Mora odrediti stupanj koncentracije na rad

Montessori odgojitelj mora izvršiti i unutarnju pripremu za rad

- Razviti smjernost u kontaktu s djetetom
- Razviti strpljivost
- Razviti prihvaćanje
- Razviti poštovanje
- Razviti jednaku brižnost za sve
- Usavršiti svoje ponašanje do uzornosti

Zadaci Montessori odgojitelja

- Očuvanje i nadgledanje pribora i reda u pripremljenoj okolini
- Pomaganje prirodnog procesa samoizgradnje djeteta
- Točno poznavanje pribora i odgovarajućih načina njegova pokazivanja djetetu
- Nadzor „radnog ugođaja“ kad su djeca zaposlena kako nekom djetetu koje je duboko koncentrirano na svoj rad ne bi smetala druga djeca
- Pokazivanje vježbi, upotrebe pribora
- Indirektno upletanje (...)
- Poštovanje postignute koncentracije
- Ohrabrenje i dovršavanje (Philipps, 1997.)

7. PRIPREMLJENA OKOLINA U REDOVNOM PROGRAMU ODGOJNO OBRAZOVNE USTANOVE

Petrović-Sočo (2007) navodi stajališta različitih autora o organizaciji ustanove te zaključuje: „Budući da cjelokupna organizacija konteksta ustanove za rani odgoj i obrazovanje šalje djeci snažne signale o tome što odgojitelji od njih očekuju, što o njima misle i kako ih doživljavaju, što im je dozvoljeno, a što ne, možemo zaključiti o kvaliteti okruženja u kojem djeca žive, uče i razvijaju se u institucijama. Djeca iz organizacije institucijskog konteksta primaju snažne poruke o sebi i ponašaju se u skladu s njima, a te im poruke u većoj ili manjoj mjeri pokazuju (ne)povjerenje u njih i njihove sposobnosti.“ (Petrović-Sočo, 2007, 28)

Promjene u ustanovama možemo uočiti i na promatranju arhitekture koja ima veliku ulogu u prostornoj dimenziji. Raspored prostorija, njihova opremljenosti i struktura govore o stavovima, vrijednostima, uvjerenjima, pedagoškoj kulturi ustanove. Prostor šalje poruku koja bi trebala biti da odrasli promišljaju o kvaliteti tog prostora (Petrović-Sočo, 2007).

Petrović-Sočo u svom radu navodi istraživanje na uzorku triju različitih ustanova. Između ostalog uspoređuje početno stanje u vrtićima gdje se isticalo pasivno učenje čemu je bio prilagođen prostor i materijal. Gotovo sve su se aktivnosti odvijale na tepihu ili za stolovima, nije bilo prostora za samostalne, individualne, ili aktivnosti u manjoj skupini. To je rezultiralo mirnom i stabilnom ozračju, ali i velikom nezadovoljstvu i nezainteresiranosti djece. Promjenom okruženja, prikupljanjem materijala i mijenjanjem konteksta prostora uočene su i promjene kod djece. Oni su reagirali na način da su postali veseliji, slobodniji, aktivniji te su imali kvalitetnije socijalne interakcije (Petrović-Sočo, 2009). „Dijete se u novim uvjetima oslobađalo i počelo biti ono što u naravi jest, a odgojitelji su ga željeli podvrgnuti slici koju su o njemu izgradili na temelju svojih neosvještenih stavova i uvjerenja.“ (Petrović-Sočo, 2009, 182).

Na učenje djeteta, koje svoje znanje izgrađuje aktivno, može utjecati primjerena uključenost odraslih, ali i bogato okruženje. Oni uče direktno istražujući svijet oko sebe živeći u njemu. U okruženju gdje dijete svakodnevno može istraživati na, za njega najsvrhovitiji način, dijete se može u potpunosti razvijati. Isto tako, mora se voditi briga o tome i da dijete uči na prirodan način gdje se polazi od prirode djeteta. Slunjski

smatra da aktivnosti učenja djeteta ne treba dijeliti po područjima. Smatra da je uloga odgojitelja poticanje djece na razmišljanje, uočavanje i samostalno rješavanje problema. U Montessori vrtiću dijete rješava probleme jer to želi, ima tu potrebu, a poučavanje nije primjeren način postupanja odgojitelja. (Slunjski 2008). „Važno je stalno imati na umu da: okruženje najsnažnije određuje kvalitetu iskustava djece rane dobi, a time i kvalitetu njihova učenja.“ (Slunjski, 2008, 17)

Slunjski spominje demokratski ustroj odgojno obrazovne ustanove. Smatra da bi ustanova mogla funkcionirati kao takva potreban je kvalitetan odnos. Iako postoji nekoliko oprečnih mišljenja o načinu reda i kontrole u vrtiću, mnogi autori pak povezuju uvjete okruženja s kvalitetom učenja. S obzirom da se kreće od teorije da dijete uči čineći, bitno je stimulativno okruženje (Slunjski, 2006).

O demokratizaciji društva govori i Miljak. Demokratizacija u vrtićima ovisi isključivo o odgojiteljima. Oni moraju biti istraživači svoje prakse što znači da mogu kreirati okruženje poticajno za djecu. I ona naglašava važnost u kreiranju okruženja kako bi djeca mogla na prirodan način učiti i razvijati se. Dakle, o okruženju ovisi zadovoljstvo članova obitelji (sudionika u odgojno obrazovnom procesu). Iz tog razloga bi prostori u institucijama poput dječjeg vrtića trebali sličiti prostorima u stanu ili kući u kojoj dijete živi. Ona spominje novi pristup u oblikovanju okruženja u dječjem vrtiću. Utemeljeno znanstvenim spoznajama o dječjem razvoju razvija se slika o djetetu tj razvija se nova paradigma. Sukladno tome, potrebno je mijenjati i ostale elemente koji se tiču dječjeg razvoja, među kojima je i dječje okruženje. Prostor mora osiguravati socijalne interakcije, dovoljno prostora za kretanje, mora biti zanimljiv i privlačan. Kako bi prostor omogućavao djeci potpuni razvoj i odgoj, mora biti zanimljiv i zadovoljavati dječje potrebe. Otkrivanje interesa i potreba kod djeteta potpuno ovisi o odgojitelju. On mora prepoznati skrivene poruke djeteta i otkriti njihovo značenje i u skladu s time organizirati prostor. Tako djeca mogu, ne samo utvrđivati stečena iskustva i spoznaje, već i razvijati nove interese, nova znanja, poticati samopouzdanje i samopoimanje sebe. Tek kada je prostor potpuno zadovoljio potrebe djece u skupini, odgojitelj može vidjeti i čuti dijete, usmjeriti se na samo njihovo poimanje.

Soba dnevnog boravka mora imati nekoliko različitih „soba“ tj kutića za različite sklopove aktivnosti. Kod stvaranja takvih kutića bitno je da djeca prema materijalu i

priboru mogu samostalno prepoznati što će tamo raditi i čime se baviti. Miljak ističe da se soba dnevnog boravka i kutići u njoj moraju organizirati kroz suradnju odgojitelja i djeteta, zajednički, izgraditi čineći, isprobavajući i raspravljajući s djecom (Miljak 2009).

„Drugim riječima, kako djeca rastu, razvijaju se i obrazuju, a zajedno s njima i mi odrasli, tako treba mijenjati okruženje u grupi i vrtiću. Treba ga usklađivati s novonastalim interesima, potrebama, sklonostima i sposobnostima djece, ali i nas odraslih, kako bismo stvorili uvjete za njihovo i naše cjelovito učenje, istraživanje i stvaranje novog znanja, nove realnosti za budućnost koja nastaje.“ (Miljak, 2009, 103).

Organizacija igre i razina njezine strukturiranosti utječe na razvoj djeteta. Značajnu ulogu za razvoj socijalnih kompetencija samopoštovanja, poštovanja drugih, suradnju i odgovornost ima okruženje. Ono mora biti u skladu sa spoznajama o predškolskom djetetu i njegovu razvoju, osiguravati uvjete za zdravlje, sigurnost i razvoj djetetove maštovitosti. Stimulativna sredina omogućuje realizaciju igre, istraživanja i kreativnosti. Iskustvom možemo uočiti da djeca imaju veliku potrebu manipulirati materijalom koji je što manje strukturiran (Jurčević- Lozančić, 2005).

„Ti materijali unose osjećaj čuda i uzbuđenja te su djeca motivirana da im se vrata.“ (Jurčević- Lozančić, 2005, 14).

7.1. Odgojitelj u odgojno obrazovnom procesu

„Odgoju djeteta u dječjem vrtiću treba pristupati stručno i znanstveno“ (Jurčević- Lozančić, 2005, 32).

Slunjski navodi nekoliko različitih teorija kurikuluma i organizaciju odgojno obrazovnog procesa u vrtiću. Zalaže se za one stavove koji su usmjereni na dijete i polazi od samog djeteta. Potiče teoriju da je odgojitelj zadužen za pedagoško oblikovanje materijala i nuđenje istih djeci da bi ih oni mogli koristiti samostalno i u suradnji s drugom djecom (Slunjski, 2011). Odgojitelji ponekad smatraju da odabirom određene teme zbog kronološke dobi ili određenih sposobnosti, pozitivno utječu na razvoj djece. Taj način rada ne slaže se s humanističkim pristupom, a dolazi zajedno s pogrešnim svaćanjem procesa učenja djeteta. Uloga odgojitelja trebala bi biti

usmjerena na organizaciju okruženja, ponudu i izbor materijala koji će poticati djecu na proširivanje znanja bez direktnog uplitanja (Miljak, 1996). Šagud se zalaže za odgojiteljevo neizravno sugeriranje novih tema. Smatra da odgojitelj mora pridonjeti bogatstvu igre kod djece, predlagati nove načine i poticati logičko razvijanje igre. Bitno je da se odgojitelj zalaže i usmjerava dijete u igri kako bi istu obogatio (Šagud, 2002). Pojedini autori ističu da u procesu skrbi za dijete okolinski čimbenici imaju veliku ulogu radi zadovoljavanja potreba. Pri tome misle na odnos odraslih, prvenstveno roditelja, ali i druge bliske osobe, prema djeci. Odrasli osim razumijevanja i poštovanja imaju ulogu i stvarati djetetovo okruženje. Smatraju da odrasli formiraju način na koji će se dijete razviti svojim direktnim upliranjem i oblikovanjem socijalnog i fizičkog okruženja (Maleš, D., Milanović, M., Stričević, I., 2003). Važno je da se odgojitelj usmjeri na razvoj širih sposobnosti i znanja koje će stalno mijenjati i oblikovati u radu, a ne usvojiti određene kompetencije kojih će se držati u praksi. Odgojitelj se mora stalno usavršavati i jačati svoja umijeća (Slunjski, 2012).

8. PRIMJENA NAČELA PRIPREMLJENE OKOLINE U REDOVNOM PROGRAMU RANOG I PREDŠKOLSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA

Prethodnih se godina poimanje samog djeteta znatno mijenjalo, kao i shvaćanje i percipiranje pojma „odgoj“, utemeljeno rezultatima različitih studija, a sukladno tome, morala se mijenjati i ponuda okruženja.

Odgojiteljima je ponuđen namještaj koji zadovoljava današnje kriterije (policе koje su nisko da dijete može lako uzimati igračke, igračke stalno ponuđene na policama, namještaj veličinom primjeren djetetu), no materijale koji zadovoljavaju dječju potrebu, interese i zadržavaju pažnju, odgojitelji uglavnom sami izrađuju. S obzirom na još uvijek prisutna različita stajališta o ulozi odgojitelja, razlikuju se i materijali, količina i način na koji se nudi djeci određena aktivnost.

Promatrajući djecu, surađujući s njima (ne uvijek direktno i uplićući se) odgojitelj djeci nudi materijal koji ih zanima, ali i potiče na dublje učenje, manipuliranje i istraživanje - tada vlada ugodno i mirno ozračje u sobi dnevnog boravka i suradnička atmosfera. Uz takvo raspoloženje odgojitelj ima priliku pružiti dovoljno vremena (onoliko koliko je djetetu potrebno) svakom djetetu, primati nove informacije o njemu, otkriti nove interese ali i promjene u razvoju. Prema Nacionalnom kurikulumu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja (2014), stvaranje kvalitetnog vrtića ovisi o stvaranju i organiziranju uvjeta koji su utemeljeni na suvremenom shvaćanju djece.

8.1. Primjeri pripremljene okoline u redovnom programu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja

Soba dnevnog boravka podijeljena je na centre koji se mogu konstantno mijenjati i nadopunjavati sukladno interesima djece. Svi materijali koji se koriste u aktivnostima uvijek su dostupni djeci za daljnje istraživanje i manipuliranje, podizanje igre na više nivoe. Razmještaj namještaja mora biti takav da se djeca mogu slobodno kretati, penjati, provlačiti, puzati, kotrljati se, koristiti guralice i slično.

Primjer 1. Djevojčica slobodnim izborom bira igračku, javlja se aposolutna koncentracija

Djevojčica uočava igračku te promatra drugo dijete dok se igra. Nakon što dijete sprema tu igračku, djevojčica dolazi do nje i promatra ju, nekoliko dana promatra igračku ali ju ne dira. Kada samostalno odluči, uzima igračku, promatra ju, rastavlja dijelove, sastavlja ih i ponovno promatra. Radnju ponavlja nekoliko puta istim ili različitim slijedom slaganja dijelova. Ne reagira na vanjske podražaje ili okolinu.

Primjer 2. Igračke je potrebno složiti uvijek na isto mjesto

Dječak određeno vrijeme (nekoliko uzastopnih dana) provodi igrajući se oblicima, promatra njihovu veličinu i izgled. Nakon zadovoljavanja potrebe igranja oblicima traži druge materijale za istraživanje.

Dječak uočava da igračke oblici nisu na „svome“ mjestu te ih samostalno uzima, sortira i posprema.

Primjer 3. Uloga odgojitelja u stvaranju poticaja

Djevojčica zadržava pažnju u likovnim aktivnostima, koristi temperu i kist. Često mijenja papire, a na svakom papiru je dio „priče“ koju želi naslikati. Odgojitelj izrađuje i nudi joj veliku podlogu na koju stane cijela slika. Djevojčica se danima trudi potpuno prenjeti ideju na tu podlogu. Druga djeca uvažavaju njen trud, podržavaju je i promatraju, ne želeći uplitati svoje ideje, isčekuju krajnji rezultat.

9. ZAKLJUČAK

U ovom radu *montessori pedagogija i načelo pripremljene okoline u ustanovama za rani i predškolski odgoj i obrazovanje* naglašavam važnost pripremljene okoline koju Marija Montessori smatra jednim od temeljnih načela u radu predškolske ustanove. Kroz svoj rad i istraživanja te promatranja djece na jedan, u tadašnje vrijeme, potpuno drugačiji način, Marija Montessori dolazi do temeljnih uvjeta koji ustanove za rani i predškolski odgoj i obrazovanje moraju zadovoljiti kako bi se dijete u potpunosti moglo razvijati, a to je pripremljena okolina. Pod tim pojmom podrazumjevamo nekoliko aspekata koji moraju biti zadovoljeni, kako bi se zadovoljio sam pristup Montessori pedagogije u radu s djecom. Prostor i pribor određeni su strogim smjernicama koje moraju pratiti te je potrebno znati koristiti pribor u praksi, što je zadatak Montessori odgojitelja. On mora biti stručan, dobro koristiti znanje stečeno na Montessori edukacijama i stalno ih primjenjivati u praksi.

10. LITERATURA

Knjige:

1. Jurčević- Lozančić, A., (2005)., *Izazovi odrastanja- predškolsko dijete u okružju suvremene obitelji i vrtića*, Petrinja: Visoka učiteljska škola u Petrinji
2. Lawrence, L., (2003)., *Montessori čitanje i pisanje: kako pomoći djetetu da nauči čitati i pisati: priručnik za roditelje i odgojitelje za djecu od 3 do 7 godina*, Zagreb, HENA COM
3. Maleš, D., Milanović, M., Stričević, I., (2003)., *Živjeti i učiti prava : odgoj za ljudska prava u sustavu predškolskog odgoja*, Zagreb, Filozofski fakultet Sveučilišta, Istraživačko-obrazovni centar za ljudska prava i demokratsko građanstvo
4. Miljak, A., (1996)., *Humanistički pristup teoriji i praksi predškolskog odgoja: model Izvor*, Velika Gorica, Persona
5. Miljak, A., Vujičić, L., (2002)., *Vrtić u skladu s dječjom prirodom: „Dječja kuća“*, Rovinj, Predškolska ustanova dječji vrtić i jaslice „Neven“
6. Miljak, A., (2009)., *Življenje djece u vrtiću : novi pristupi u shvaćanju, istraživanju i organiziranju odgojno-obrazovnog procesa u dječjim vrtićima*, Zagreb, SM naklada
7. Montessori, M., (2003)., *Dijete: tajna djetinjstva*, Zagreb: Naklada Slap
8. Petrović- Sočo, B., (2007)., *Kontekst ustanove za rani odgoj i obrazovanje- holistički pristup*, Zagreb, Mali profesor
9. Petrović- Sočo, B., (2009)., *Mijenjanje konteksta i odgojne prakse dječjih vrtića: akcijsko istraživanje s elemntima etnografskog pristupa*, Zagreb, Mali profesor
10. Philipps, S., (1999)., *Montessori priprema za život: odgoj neovisnosti i odgovornosti*. Jastrebarsko: Naklada Slap

11. Pitamic, M., (2013)., *Montessori igre i aktivnosti za bebe i djecu u ranoj dobi*. Zagreb: Mozaik knjiga
12. Schäfer, C., (2015)., *Poticanje djece prema odgojnoj metodi Marije Montessori: priručnik za odgojitelje i roditelje*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga
13. Seitz, M., Hallwachs, U., (1997)., *Montessori ili Waldorf?: knjiga za roditelje, odgajatelje i pedagoge*, Zagreb: Educa
14. Slunjski, E., (2006)., *Stvaranje predškolskog kurikuluma u vrtiću- organizaciji koja uči*, Zagreb, Mali profesor, Visoka učiteljska škola u Čakovcu
15. Slunjski, E., (2008)., *Dječji vrtić zajednica koja uči: mjesto dijaloga, suradnje i zajedničkog učenja*, Zagreb, Spektar Media
16. Slunjski, E., (2011)., *Kurikulum ranog odgoja: istraživanje i konstrukcija*, Zagreb, Školska knjiga
17. Slunjski, E., (2012)., *Tragovima dječjih stopa : kako bolje razumjeti dijete? : kako mu pomoći da razumije sebe i druge? : kako ga poticati na samostalno i suradničko učenje?*, Zagreb, Profil International
18. Šagud, M., (2002)., *Odgajatelj u dječjoj igri*, Zagreb, Školske novine
19. Vujičić, L., (2011)., *Istraživanje kulture odgojno- obrazovne ustanove*, Zagreb, Mali profesor
20. Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, (2014)., Republika Hrvatska: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, Zagreb

Članak u časopisu:

1. Bašić, S. (2011). Modernost pedagoške koncepcije Marije Montessori. *Pedagogijska istraživanja*, 8 (2), 205- 216 (2011)

Slike:

Slika 1.

Maria Montessori (Google; preuzeto sa: <https://montessori-ami.org/resource-library/facts/biography-maria-montessori> : posjećeno 3.09.2020.)

Slika 2.

Grabljenje žlicom, prelijevanje (Google; preuzeto sa: <https://ussurds106.ru/hr/metodika-m-montessori-otlichaetsya-ot-drugih-kak-eto-sdelano-kak/> : posjećeno 3.09.2020.)

Slika 3.

Ljuljanje (Google; preuzeto sa: <https://www.leportschools.com/blog/purposeful-movement-not-random-activity-the-montessori-contribution/> : posjećeno 3.09.2020.)

Slika 4.

Hodanje po elipsi (Google; preuzeto sa: <https://www.leportschools.com/blog/purposeful-movement-not-random-activity-the-montessori-contribution/> : posjećeno 4.09.2020.)

Slika 5.

Montessori soba (Google; preuzeto sa: <http://eastgatemontessori.com/the-montessori-classroom/> : posjećeno 4.09.2020.)

Slika 6.

Montessori pribor (Google; preuzeto sa: <https://silverlinemontessori.com/montessori-childcare-the-importance-of-a-prepared-environment/> : posjećeno 4.09.2020.)

Slika 7.

Montessori materijal za vježbe za praktični život (Google; preuzeto sa: <https://www.maminsvijet.hr/briga-o-djeci/skolarci/montessori-pedagogija-sto-je-to-njena-nacela/> : posjećeno 4.09.2020.)

Slika 8.

Montessori vježbanje matematike (Google; preuzeto sa: <https://montessoriacademy.com.au/montessori-mathematics-early-childhood-education/> : posjećeno 4.09.2020.)

Slika 9.

Montessori vježbanje jezika (Google; preuzeto sa: <http://www.westsidemontessoriacademy.ca/language-in-the-casa/> : posjećeno 4.09.2020.)

Slika 10.

Montessori pribor za svemirski odgoj (Google; preuzeto sa: https://www.montessoribymom.com/?attachment_id=1855 : posjećeno 5.09.2020.)

Slika 11.

Montessori vježbanje kozmičkog odgoja, upotreba računala (Google; preuzeto sa: <http://sanclementemontessori.com/enrichment-and-extracurricular-activities/> : posjećeno 5.09.2020.)

Slika 12. Montessori vježbanje kozmičkog odgoja, briga o biljkama (Google; preuzeto sa: <https://www.cherrytreemontessoripreschool.co.uk/what-is-montessori> : posjećeno 5.09.2020.)

Izjava o samostalnoj izradi rada

Izjavljujem da sam ja, Viktorija Bižić, studentica 2. godine diplomskog sveučilišnog studija *Rani i predškolski odgoj i obrazovanje* Učiteljskog fakulteta u Zagrebu samostalno napisala diplomski rad na temu „*Montessori pedagogija i načelo pripremljene okoline u ustanovama za rani i predškolski odgoj i obrazovanje*“.

U Zagrebu, rujan 2020.

Ime i prezime:

Viktorija Bižić

Potpis